

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

CURRENT APPROACHES TO FORMING CULTURAL COMPATIBILITY OF FUTURE MEDICAL SETTLEMENTS

Стаття присвячена теоретичному осмисленню наукових підходів до поняття «культурологічна компетентність». Виокремлено чинники, що актуалізують формування культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер. Представлено різні наукові підходи до формування культурологічної компетентності. Автор наголошує, що формування культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер ґрунтується на засвоєнні певного обсягу знань і вмінь із культурології, релігії, історії та вмінні використовувати ці знання у професійній діяльності.

Ключові слова: культурологічна компетентність, майбутні медичні сестри, культурна грамотність.

Автор отмечает, что формирование культурологической компетентности будущих медицинских сестер основывается на усвоении определенного объема знаний и умений по культурологии, религии, истории и умениям использовать эти знания в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: культурологическая компетентность, будущие медицинские сестры, культурная грамотность.

The article is devoted to the theoretical understanding of scientific approaches to the concept of "cultural competence". The factors that actualize the formation of cultural competence of future agrarians are determined. Different scientific approaches to formation of cultural competence are submitted. The author emphasizes that the formation of cultural competence of future nurses is based on the assimilation of a certain amount of knowledge and skills in cultural studies, religion, history and the ability to use this knowledge in professional activities.

Key words: culturalological competence, future nurses, cultural literacy.

УДК 378:37.017

Педоренко Н.В.,

перший заступник директора
КВНЗ «Бердичівський медичний
коледж»
Житомирської обласної ради

Статья посвящена теоретическому осмыслению научных подходов к понятию «культурологическая компетентность». Выделены факторы, которые актуализируют формирование культурологической компетентности будущих медицинских сестер. Представлены различные научные подходы формирования культурологической

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Питання реформування медичної галузі є комплексним і зачіпає багато аспектів у сфері охорони здоров'я. Зокрема: фінансування медичного обслуговування населення, створення Національної служби здоров'я України як єдиного замовника медичних послуг, реформи первинної ланки системи охорони здоров'я та запровадження електронного обліку пацієнтів. Окрема увага приділена реформуванню у медичній освіті з метою підвищення професійного та культурного рівня медичних працівників. Створення нових умов навчання й виховання сучасної молоді спрямоване на здійснення більш якісної та різнобічної підготовки висококваліфікованих фахівців медицини.

Нового тлумачення нині набуває культурологічна компетентність майбутніх медичних сестер, змінюються та модернізуються її складники, більше уваги приділяється гуманітарному блоку знань із метою розширення світогляду та формування нового мислення з огляду на швидкий розвиток наукового прогресу та підвищення ролі культурологічної підготовки, спрямованої передусім на загальноосвітні програми, мета яких полягає у подальшому духовному розвитку молоді, допомозі їй в орієнтації у суспільстві та адаптації до суспільних змін, ознайомленні з культурною спадщиною людства.

Високий рівень культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер, оволодіння ними знань, умінь, набуття необхідного досвіду,

насамперед, у галузі культурології, релігії, історії є запорукою успішної діяльності в галузі медицини, адже обізнаність у традиціях, релігіях, звичаях, духовних цінностях не лише свого народу, але й народів інших, суттєво впливає на розвиток особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що у сучасній вітчизняній і зарубіжній педагогічній науці є значна кількість наукових досліджень. Велика кількість наукових праць присвячена питанням культурологічної компетенції в навчанні іноземної мови (Н. Бориско, Л. Голованчук, Ю. Пассов, О. Селіванова, Г. Томахін, L. Damen, D. Killick, C. Ramsch). Основні питання культурологічного підходу в освітньому процесі розглядаються в роботах В. Андрєєва, Ю. Бельчикова, А. Кирсанова, А. Ростовцева, В. Слатьоніна. Роль культурологічної підготовки у формуванні професійного мислення аналізується в наукових працях А. Арнольдова, Л. Буєвої, С. Тангяна. Проблемі формування загальнокультурної (культурологічної) компетенції присвятила свою роботу І. Котлярова. Деякі аспекти вивчення професійної мобільності висвітлюються у педагогічних дослідженнях із проблем формування культурологічної компетенції фахівців різних галузей (О. Антонова, Н. Грицик, С. Чередніченко). Проте залишається малодослідженою проблема формування культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер із огляду на професійну підготовку, з урахуванням вимог глобалізованої

сучасної освіти та концептуальних засад підготовки фахівців.

Мета статті полягає в обґрунтуванні поняття «культурологічна компетентність майбутніх медичних сестер» на основі аналізу сучасної психолого-педагогічної літератури та визначення сутності цього поняття.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі визначено завдання сучасної *культурологічної освіти* у студентів, а саме: особистісний розвиток кожного студента, що передбачає індивідуальний підхід до нього; розвиток культурної грамотності, тобто досягнення студентами певного рівня інформованості про генезис культури, визначення місця і ролі людини у культурному процесі, особливості історії й культури наявних у суспільстві етнічних груп – власної та «чужої»; усвідомлення взаємовпливу й взаємозбагачення культур у сучасному світі; підвищення загальноосвітнього і культурного рівнів студентів; формування світогляду і наукового способу осмислення проблем суспільного життя; розвиток інтегративних процесів; формування культурологічної компетентності, тобто не тільки позитивного ставлення до наявних у суспільстві різних культурних груп, але й уміння розуміти їхніх представників, взаємодіяти з представниками інших культур [7, с. 160].

Зорієнтованість навчальних медичних закладів I–II рівня акредитації на міжнародні стандарти, важливість підготовки майбутніх медичних сестер як компетентнісних особистостей, яким властиві стійкі загальнокультурні цінності, необхідні для здійснення соціальної взаємодії, спрямованість на організацію професійної діяльності з огляду на загальнолюдські цінності, усвідомлення національно-культурних особливостей і культурного досвіду.

Систему знань і вмінь, необхідних для ефектної професійної діяльності – вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію – провідні педагоги визначають терміном «компетентність». На думку А. Корнілової, «компетентність – це знання та вміння, необхідні людині в певній галузі діяльності» [7 с. 18].

Російський дослідник М. Холодна вважає, що «компетентність – це особливий тип організації предметно-специфічних знань, що дають змогу приймати ефективні рішення у відповідній галузі діяльності» [6, с. 123].

А. Маркова розглядає компетентність як «володіння людиною здатністю й умінням виконувати певні трудові функції» [2, с. 31]. У своїх дослідженнях науковець виділяє такі види професійної компетентності:

– спеціальна компетентність – володіння власне професійною діяльністю на досить висо-

кому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток;

– соціальна компетентність – володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими в певній професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці;

– особистісна компетентність – володіння прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості;

– індивідуальна компетентність – володіння прийомами саморегуляції розвитку індивідуальності в межах професії, готовність до професійного зростання, здатність до індивідуального самозбереження, невідкладність професійному старінню, уміння організувати раціонально свою працю [6, с. 34].

Вітчизняний науковець І. Родзівська підкреслює головну особливість компетентності як педагогічного явища, а саме: «компетентність – це специфічні предметні вміння та навички, навіть не абстрактні загально- предметні мисленнєві дії чи логічні операції (хоча, звісно, ґрунтується на останніх), а конкретні життєві, необхідні людині будь-якої професії, віку, сімейного стану – взагалі будь-якій людині».

У наявних визначеннях підкреслюються такі сутнісні характеристики компетентності: ефективне використання здібностей, що дає змогу плідно здійснювати професійну діяльність згідно з вимогами робочого місця; володіння знаннями, уміннями і здібностями, необхідними для роботи за фахом за одночасної автономності та гнучкості в частині вирішення професійних проблем; розвинена співпраця з колегами і професійним міжособистісним середовищем; інтегроване поєднання знань, здібностей і установок, оптимальних для виконання трудової діяльності в сучасному виробничому середовищі; здатність робити що-небудь добре, ефективно в широкому форматі контекстів із високим ступенем саморегулювання, саморефлексії, самооцінки; швидкою, гнучкою і адаптивною реакцією на динаміку обставин і середовища [8, с. 70].

Ґрунтуючись на працях вітчизняних і зарубіжних науковців, компетентність майбутньої медичної сестри сфери ми розглядаємо як феномен, обумовлений дією загальних, особливих, поодиноких закономірностей прояву цілеспрямованої творчої активності особистості у певній сфері праці: медичній, координаційній, супровідній, сімейній, дозвіллевій тощо.

Під «культурологічною компетенцією» треба розуміти таку якість особистості, яка дає змогу відчувати себе об'єктом культурно-історичного процесу; бути широко освіченим, мати пізнання

в різноманітних галузях науки та мистецтва; розуміти закономірності розвитку культури як процесу створення, збереження і трансляції загальнолюдських цінностей; бути частиною сучасного світу, оперуючи реаліями, звичаями, образами і свого народу, й інших народів світу.

Проблема культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер залишається актуальною як на теоретичному, так і на практичному рівнях. Зазначимо, що сестринська справа – це самостійна наука, яка має фундаментальну науково-дослідницьку обґрунтованість. Це не тільки догляд за хворими, як це було раніше. Зараз повністю змінено погляд на функцію медичної сестри: це і зміцнення здоров'я, і профілактика захворювань, і забезпечення максимальної незалежності людини відповідно до її індивідуальних можливостей, і надання психосоціальної допомоги всім верствам населення. Тому зараз докорінно змінилися вимоги до людини, що обирає професію медичної сестри. Висококваліфікована медична сестра повинна мати досить знань, навичок, а також впевненості, щоб планувати, здійснювати, оцінювати догляд, який відповідає потребам кожного пацієнта. Медична сестра – кваліфікований помічник лікаря на всіх етапах його роботи.

Для успішної діяльності потрібно володіти не тільки професійними (знання лікувальних засобів і прийомів першої медичної допомоги) і особистими (комунікабельність, спостережливість, витривалість, відповідальність, врівноваженість) якостями, але й мати знання культурні, бути компетентним в історичних процесах розвитку країни, знати традиції та звичаї свого народу та народів світу. Зараз як ніколи на студентів України покладають особливі сподівання щодо поширення, уславлення, шанобливого ставлення до культурних надбань держави.

Саме формування культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер є ефективним засобом пропаганди культурних цінностей народу в державі. Бо, як зауважив О. Лазарєв, «саме культурологічна компетенція характеризує процес саморозвитку особистості. В основу цього процесу, з одного боку, покладено здатність індивіда до акумуляції знань, унаслідок чого підвищується рівень накопичених знань, а з іншого боку – уміння проводити асоціації й будувати взаємозв'язки між різними галузями знань» [5, с. 16].

У важливості культурологічного підходу впевнений В. Кремінь, який зазначає: «Суспільство стає все більш людоцентристським. Індивідуальний розвиток особистості за таких умов стає, з одного боку, основним показником прогресу, а з іншого – головною передумовою подальшого розвитку суспільства. Ось чому найпріоритетнішими сферами у XXI ст. стають наука як сфера, що продукує нові знання, та освіта як сфера, що олюднює знання і,

насамперед, забезпечує індивідуальний розвиток людини» [1, с. 6].

Культурологічна компетентність проявляється як складне особистісне утворення, яке охоплює знання та орієнтації на цінності національної та світової культури, а саме: повагу до традицій, злагоду між людьми, толерантність і вміння почути й зрозуміти інших. Сформована культурологічна компетентність свідчить про те, що людина має певні морально-особистісні якості, які допомагають їй правильно визначити роль культури, орієнтуватися в її продуктах, узгоджувати власну поведінку із загальноприйнятими моральними нормами і культурними цінностями [6, с. 6].

Науковець Л. Маслак визначає культурологічну компетентність майбутнього фахівця як професійно-особистісну характеристику, яка передбачає теоретичну і практичну готовність до здійснення професійної діяльності та містить систему мотиваційно-ціннісного, когнітивного, комунікативного, контрольного-оцінного компонентів, а також сукупність професійних компетенцій: загальнокультурної, міжкультурної, соціокультурної, фахової, комунікативної та іншомовної.

Культурологічну компетентність майбутнього фахівця він розглядає як складний його професійної компетентності, професійно-особистісну характеристику, що передбачає набуття його теоретичної і практичної готовності до здійснення професійної діяльності. Структура культурологічної компетентності майбутнього фахівця містить мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативний і контрольний-оцінний компоненти. З іншого боку, вона є результатом оволодіння професійними компетенціями (загальнокультурною, міжкультурною, соціокультурною, фаховою, іншомовною та комунікативною), які не лише допомагають вирішити професійні проблеми засобами діалогу культур, але й сприяють професійному саморозвитку та самовдосконаленню майбутнього фахівця в галузі медицини [3].

Культурологічний підхід інтегрує дослідницький потенціал, накопичений низкою наук, які вивчають культуру: філософією культури, теорією культури, мистецтвознавством, психологією культури, історією культури та іншими. Він допомагає засвоєнню соціокультурних знань, сприяє емоційному балансу в процесі формування культурологічної компетентності.

Дослідники проблеми формування культури виділяють різні наукові підходи у процесі досягнення педагогічної мети: системний, особистісно-орієнтований, аксіологічний, компетентнісний [3; 5; 8; 9]. Досліджуючи формування культурологічної компетентності, Л. Маслак виділяє функціональний, комунікативний, інтегрований, особистісно-діяльнісний, герменевтичний наукові підходи.

Долучаємось до думки Л. Маслак, яка вважає, що набуття майбутніми фахівцями медичної галузі знань, умінь і навичок має бути спрямоване на вдосконалення їхньої компетентності, інтелектуальний і культурний розвиток особистості, формування здатності швидко реагувати на запити часу [3].

Зважаючи на індивідуальний культурний розвиток кожної особистості, можна стверджувати, що культурологічна компетентність – це сформована якість особистості, що дає змогу фахівцю 1) відчувати себе об'єктом культурно-історичного процесу; 2) бути освіченим, мати знання в різних галузях науки і мистецтва; 3) розуміти закономірності розвитку культури як процесу зі створення, збереження і трансляції загальнолюдських цінностей; 4) розбиратися в традиціях, реаліях, звичаях, духовних цінностях не тільки свого народу, але й інших націй; 5) вміти спілкуватися в сучасному світі, оперуючи культурними компонентами й образами різних народів, ефективно здійснювати міжмовленнєву, міжкультурну професійну комунікацію.

Згідно з поглядами М. Яковлевої, актуалізація формування культурологічної компетентності сучасних студентів зумовлена такими чинниками: глобалізацією суспільного життя; розвитком міжнародних зв'язків у всіх галузях діяльності, зокрема розвитком сучасної медицини, що передбачає розуміння культур різних народів, їхніх національних традицій, особливостей мультикультурного світу та вміння жити в ньому; потребою підвищення конкурентоспроможності фахівців медичної галузі, їхньої адаптованості до сучасного світу; переорієнтацією на фундаментальні цінності світової культури в поєднанні зі збереженням національної самобутності у зв'язку з інтеграцією України у світовий освітянський простір.

Щодо сутності самого поняття «культурологічна компетентність», то більшість науковців трактує його як єдність набутих особистістю знань, умінь, навичок, досвіду, відносин і рис особистості, які зі свого боку забезпечують прогресивний процес засвоєння соціальних та індивідуальних цінностей; це інтеграційна характеристика особистості, що поєднує мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та емоційно-почуттєвий компоненти, визначає здатність особистості орієнтуватися в сучасному культурному просторі й долучатися до взаємодії з іншими членами суспільства. При цьому увага фокусується на тому, що культурологічна компетентність передбачає етико-гуманістичну спрямованість, мотиви, цілі, ціннісні орієнтації, вимагає наявності певного обсягу знань, умінь, форм і способів їх використання в умовах, що постійно змінюються.

За такого підходу культурологічна компетентність розглядається як картина світу людини, яку

створює система універсальних елементів культури суспільства (загальнопоширені знання та уявлення, накопичені протягом століть) і вміння особистості користуватися цими знаннями.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що формування культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер полягає не в засвоєнні певного обсягу знань і вмінь, а в оволодінні зразками культури людства й уміннями використовувати цей культурний досвід у взаємодії з іншими членами суспільства [7, с. 162].

Проведений нами аналіз наукових джерел дав змогу встановити, що за своєю сутністю культурологічна компетентність – важлива інтегративна якість особистості майбутньої медичної сестри, наявність якої передбачає привласнення основ культури як сфери духовного життя людини і забезпечує оволодіння вміннями визначати та реалізувати свою діяльність і поведінку з орієнтацією на кращі зразки загальної та національної культури, самовизначення в культурній різноманітності, тісне поєднання когнітивних, комунікативних, емоційних, моральних і вольових якостей.

Перспективи подальших розвідок у напрямі формування культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер ми вбачаємо у визначенні структурних компонентів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кремінь В.Г. Філософія освіти ХХІ століття. Педагогіка і психологія. 2003. № 1. С. 3–12.
2. Маркова А.К. Психологія професіоналізму. М.: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. 308 с.
3. Маслак Л.П. Роль і місце міжкультурної комунікації у процесі формування культурологічної компетентності майбутніх офіцерів. Науковий вісник Чернівецького університету. 2009. Вип. 469. С. 105–111.
4. Назаренко Л.В., Мельничук І.М. Зміст та структура професійної компетентності майбутніх медичних сестер. Медсестринство. 2014. Вип. 4. С. 40–44.
5. Павленко А.Ю. Наукові підходи до формування загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів. Збірник наукових праць. 2014. Ч. I. URL: <http://www.library/udpu.org.ua>.
6. Педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / За ред. О.А. Дубасенюк, О.Є. Антонова, Л.П. Маслак. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2011. 465 с.
7. Професійна освіта: словник / Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Ничкало. К.: «Вища школа», 2000. 380 с.
8. Радзівська І.В. Формування професійної компетентності медичних сестер. Проблеми освіти. 2008. Вип. 57. С. 69–73.
9. Яковлева М.Л. Формування загальнокультурної компетентності студентів економічних спеціальностей вищих технічних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.03. Кіровоград, 2012. 302 с.